

Ur *Flamman* 21 juli 2011

Hans Norebrink

Klasskamp i Sovjet

Om Pierre Broué, *Trotskij - en biografi*, Carlssons Bokförlag 2011

Denna fantastiska bok är inget för den breda allmänheten. Det kan man inte kalla en tjock, tung, tusensidig, tegelstenig Trotskij-biografi. Skriven av en fransk, trotskistisk historiker 1988 - och först nu översatt.

Ändå är det bästa som finns på svenska om Trotskij. Intressant för vänsterfolk. Inte minst för mig som var marxist-leninist-stalinist-maoist på 1970-talet och då matades med intelligensbefriad antitrotskism.

Jag har bara skumläst det boken säger om barndom, familj, vänner, landsflykt i olika länder, inblandning i lokal politik, förföljelse från stalinister, och de tyvärr fruktlösa försöken att skapa ett starkt socialistiskt alternativ till stalinistisk kommunism och kapitalismvänlig socialdemokrati. Det är den spännande skildringen av klasskampen i Sovjet som fascinerar mig i boken.

Stalin var socialismens dödgrävare men när tog den nya klassen makten i Sovjet? Förstås inte efter Stalins död 1953 (som vi sekterister trodde), inte under kriget när Stalin flörtade med storrysk chauvinism och ortodox kristendom. Inte vid Moskvarättegångarna 1936-37 när Stalin mördade gammelbolsjeviker, inte 1929 när Stalin brutalt tvångskollektiverade och tvångsindustrialiserade Sovjet.

Av boken framgår att maktskiftet från arbetarsocialism till byråkratkapitalism skedde kring Lenins död 1924 (med maktkamper 1923-27). Trotskij som delvis delade ledarskapet med Lenin var sedan den ledande i kommunistpartiets vänsteroppositionella arbetar-fattigbonde-orienterade fraktion. Men där fanns även fler grupper än trotskister.

Tyvärr insåg inte Trotskij och partivänstern att statsparti-byråkratin inte bara var en parasitär utväxt på "arbetarstaten", utan en ny utsugande överklass. De var helt dogmatiskt förblindade av tanken att en elitär klass måste bygga på privatägande av produktionsmedlen.

Därför såg de partiets högerfraktion, som flörtade med storbönder och småkapitalister som huvudfaran för kapitalismens återinförande, inte Stalins centerfraktion som representerade byråkratin som ny röd borgarklass.

Fraktionsstriderna i partiet var sålunda rå klasskamp. Men varför så högt ovanför arbetare och böndernas huvuden? Ja, där var även Lenin och Trotskij skyldiga när de bekämpade mer arbetardemokratiska oppositionsgrupper de första revolutionsåren. Bolsjevismens auktoritära toppstyre lade grunden för den stalinistiska urartningen.

Hans Norebrink

Anders Hagström

Kommentar till Norebrink

Hans Norebrink har recenserat Pierre Broués Trotskij-biografi i *Flamman* (21 juli 2011). Grundtonen i recensionen är positiv och han anser att biografien är det bästa som finns på svenska om Trotskij: "intressant för vänsterfolk. Inte minst för mig som var marxist-leninist-stalinist-maoist på 70-talet och då matades med intelligensbefriad antitrotskism."

Recensionen handlar dock inte så mycket om biografien som om vad boken antas visa om Sovjetunionens karaktär:

”Av boken framgår att maktskiftet från arbetarsocialism till byråkratkapitalism skedde kring Lenins död 1924 (med maktkamper 1923-27).”

Större delen av recensionen handlar sedan om detta, dvs att en ny härskande klass grep makten och att den antistalinistiska oppositionen inte insåg det och därför inte heller effektivt kunde ta upp kampen mot denna nya klass (vars karaktär dock inte Norebrink försöker utreda närmare).

Detta är dock knappast en uppfattning som Trotskij skulle ha instämt i. Lite mer tio år efter det att ”maktskiftet från arbetarsocialism till byråkratkapitalism” skulle ägt rum, hävdade Trotskij i *”Den förrådade revolutionen”* (som publicerades 1936):

”Sovjetunionen är ett motsägelsefullt samhälle halvvägs mellan kapitalism och socialism, vari (a) produktivkrafterna fortfarande är klart otillräckliga för att ge statsegendomen en socialistisk karaktär; (b) tendensen till primitiv ackumulering, som skapas av nöd, bryter ut genom oräkneliga porer i den planerade ekonomin; (c) fördelningsnormerna som bevarar en borgerlig karaktär ligger till grund för en ny differentiering av samhället; (d) den ekonomiska tillväxten förbättrar långsamt situationen för arbetarna, men skapar snabbt ett privilegierat skikt; (e) genom att utnyttja sociala motsättningar har byråkratin förvandlat sig till en okontrollerad kast, som är främmande för socialismen; (f) den sociala revolutionen, som förråts av det styrande partiet existerar fortfarande i egendomsförhållandena och i arbetarmassornas medvetande; (g) en vidare utveckling av de hopade motsättningarna kan lika väl leda till socialism som tillbaka till kapitalism; (h) på vägen till kapitalism skulle kontrarevolutionen tvingas bryta ned arbetarnas motstånd; (i) på vägen till socialism skulle arbetarna tvingas att störta byråkratin. I sista hand kommer frågan att avgöras genom en kamp mellan levande sociala krafter, både på den nationella- och världsarenan.” (*Den förrådade revolutionen*, sid 183)

Denna som han kallade ”hypotetiska definition” innebar förstås att han avvisade tanken på att Sovjetunionen skulle vara någon form av kapitalism och att byråkratin skulle vara någon slags ”ny utsugande överklass” eller ”ny röd borgarklass”.

Så länge man vill stå på marxistisk grund – och med facit i hand – är man nog tvungen att ge Trotskij rätt i stort. I vilket fall har ingen med trovärdighet kunnat åberopa marxismen för att bevisa att Sovjetunionen någon gång under sin korta historia förvandlades till något slags kapitalistiskt samhälle.

Många andra före Norebrink har försökt att klassificera Sovjetunionen som en stat där en ”ny härskarklass” gripit makten. Frågeställningen har stötts och blötts ett otal gånger, och många sinsemellan oförenliga teorier har framlagts. Inte desto mindre är Norebrinks försök att datera den ”nya klassens” maktövertagande i Sovjetunionen till ett så tidigt datum värt att notera, men resonemanget är tyvärr – åtminstone i den form det fått i recensionen – alldeles för summariskt för att framstå som ett seriöst alternativ till de mer utvecklade teorier som redan finns (se lästipsen nedan).

Lästips:

Se [Sovjetunionens karaktär](#) (på marxistarkiv.se) där det finns många texter som handlar om och debatterar denna fråga utifrån olika perspektiv.

Anders Hagström